

GLEDALIŠKA KRITIKA

Kje, če ne v gostilni!

Ivan Cankar, Jernej Potočan: Zvezde gledamo, da ne bi videli sveta (po motivih iz povesti Kurent), **SLG Celje**, ogled premiere 20. septembra v nekdanji gostilni Majolka na Glavnem trgu v Celju

Petra Vidali

Nikoli ni odveč, če obnovimo katero od Cankarjevih zgodb, ker se zdi, da so še zmeraj naša prvotna besedila življenja. Protagonist "starodavne pripovedke" Kurent je nebodigatreba. Ne najde svojega mesta na svetu, ne v cerkveni ne v posvetni ureditvi, dokler ga ne premami harmonika. Umetnik torej. "Harmonika ni jezik, ne ve za hinavščino, pesem ni beseda, ne laže," je vedel Kurent. Ampak ker umetnost ni lagala, je ni nihče hotel. "Kdo bi plesal, kadar Kurent gode?" so rekli. "Razjokal bi se človek ob njegovih pesmih - sušo in povodenj nam gode, bridkost in smrt! Pa so ga pretepli in pogнали na cesto ..." In na takšnega, še bolj siromašnega kot ob rojstvu, je čakal hudič. Ni mu bilo treba veliko, da je prepričal slovenskega Fausta: ponudil mu je gosli, ki bodo ljudem prinesle eno samo veselje, njemu pa sprejetost. In tako "vzdramil se je Kurent, ozrl se je ter je videl, da je svet lep in življenja vreden." In seveda: "O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in je rekel: 'Tod bodo živeli veseli ljudje!'" In jim je Kurent igral in igral, ampak vesela pesem ni mogla preglasiti bede "veselih ljudi". Hitro postane jasno: "Sama smrt je bila, črna in gola, na glavi pa je imela veseljaški klobuk. S silnimi koraki je šla od hriba do hriba, v levici je zibala gosli, v desnici je držala lok. In njena pesem je bila kakor posmehovanje ubogim, zaničevanje žalostnim, zasramovanje upajočim." Cankar ne bi bil Cankar, če ne bi na koncu za smrtjo stopal on, spet pristni Kurent: "Njegove oči so gledale žalostno in solza za solzo je kapala iz njih. Kamor je taka solza kanila, je vela trava ozelenela, so gozdovi zašumeli, so mrtve bajte čudežno živele ..." Zazdi se, da se Kurent izteče z upajočim vprašanjem, ali se ne drami "zarja na izhodu", toda finalna pesem vendarle sugerira, da je to lahko samo izhod v onostranstvo.

Arhetipski prostor slovenstva

Prva predstava **Slovenskega ljudskega gledališča Celje** v novi, celostno Cankarjevi sezoni - prihodnje leto bo 150. obletnica pisateljevega rojstva - si je za naslov izbrala maksimo iz Kurenta: "Zvezde gledamo, da ne bi videli sveta". Režiser Jernej Potočan je kot avtor priredbe besedila in režiser podpisal predstavo "po motivih iz povesti Ivana Cankarja Kurent" in jo podnaslovil kot "pripovedko o blišču in bedi slovenske stvarnosti".

Celjski Kurent gode in se godi v (nekdanji) gostilni. Ne še tako dolgo opusteli, a dovolj dolgo, da je videti brezčasno stara. Taka, kot bi lahko bila tudi v Cankarjevih časih. Izbira prizorišča je na mestu. Zato, ker je bil Kurent "spočet ob vinu in razuzdanem veselju", zato, ker je pozneje v takih prostorih drugim omogočal razuzdano veselje, in zato, ker se je (literarna) usoda slovenskega naroda večkrat pisala v krčmah. To so idealne arene za presežno veselje in za presežno žalost, za velike omame in še večje streznitvene mačke. Za Cankarja je bila ta sadistično-mazohistična formula arhetipska slovenska matrica, hkrati pa je vanjo umestil tudi patološko relacijo med družbo in umetnikom. Vizija prisilnega zabavljanja umetnika in prisilnega uživanja publike je še ena Cankarjeva daljnosežna pogruntavščina. V njej je že vpisana danes samoumevna predpostavka, da je naloga umetnosti in umetnikov zabavati in sproščati, prav tako pa nam da videti latentne podmene diktata entertainment: bolj ko sta godec in poslušalec v depri, bolj veselo mora prvi gosti.

"Kurent, spizdii!"

Ustvarjalci so iz pripovedi izluščili nekaj (pra)likov in jih večkratno zasedli - starca in starko (očeta in mater, birta in kelnarico ... Davida Čeha in Jagodo Tovirac) ter mlado žensko, prvo lepoto, ki jo mladi Kurent zagleda na svetu, in kmalu že iztrošeno nevesto (Maša Grošelj). A ti liki niso edini, ki nudijo Kurentu na odru podporo, protagonist dobi ob njih neposredno podvojitev. Dva godca (Borut Doljšak in Urban Kuntarič) se znajdeti v različnih tipskih relacijah - kot Faust in Mefisto, kot učenec in učitelj, kot tovariša in kot nasprotnika. Poteza, s katero so vnesli potrebno dinamiko, smiselno izpostavi kompleksnost in dvoumnost osrednjega lika. Ni nepomenljivo, da je veseli godec (Mefisto, učitelj) na koncu tisti, ki nažene svoj žalostni protipol. In to naredi, kot se za avtorsko predelavo in gostilniški milje spodobi, z eno popolnoma nedvoumno besedo, ki je v časopisu ni spodobno ponavljati.

Predstava, ki je narejena "po motivih", Zvezde gledamo, da ne bi videli sveta v relativno veliki meri sledi izhodiščnemu besedilu in temam. Z umestitvijo v

gostilniški prostor in kontekst, s transformacijo monološkega teksta v strukturirano dramo z več akterji in s fokusom na diktatu zabavljaštva je avtorska priredba vzpostavila dobro uprizoritveno izhodišče. Vendar pa ima uprizoritev tudi več tipičnih sindromov avtorskega in snovalnega postopka: od otročjega naštevanja največjih želj/fobij igralcev do video intermezza, v katerem igralec Lovro Zafred poroča o apokaliptični fantazmi. Prizor vsebinsko dobro premesti Kurentovo sporočilnost v sodobni svet, a smo se v zadnjih letih preveč nagledali takih gverilskih zabavljaških vpadov. Nasploh po koncentriranem miselnem toku in dramaturškem loku v prvem delu proti koncu beležimo popuščanje koherence in razraščanje domislic na vseh linijah. Predstava, ki jo odlikuje dobra igra vseh igralcev - posebej pa izpostavljam živahno interpretacijo Urbana Kuntariča -, nikakor ni popoln vstop v sezono, a upajmo, da njeno iskanje napoveduje sezono močnih novih branj Cankarja.

Bolj ko sta godec in poslušalec v depri, bolj veselo mora prvi gosti **Ustvarjalci uprizoritve**

Avtor priredbe besedila, režiser
Jernej Potočan
Dramaturginja **Brina Jenček**
Scenograf **Dan Pikalo**
Kostumografka **Nika Dolgan**
Avtorja glasbe in glasbenega izbora **Jernej Potočan**,
Borut Doljšak
Oblikovalec svetlobe
Domen Lušin
Avtorji videa **Domen Lušin**,
Jernej Potočan, **Lovro Zafred**
Svetovalec za gib
Branko Potočan
Lektorica **Živa Čebulj**
Igrajo
David Čeh
Borut Doljšak, **k. g.**
Maša Grošelj
Urban Kuntarič
Jagoda Tovirac
Lovro Zafred

Maša Grošelj, Urban Kuntarič, Borut Doljšak, David Čeh in Jagoda Tovirac v predstavi Zvezde gledamo, da ne bi videli sveta Foto: Jaka Babnik

